

בתחייתו הרוחנית המחזירתו אל אשתו וילדיו.

חן רך נסוך על דרכי הסיפור, ועל המזיגה ההרמונית של הלילה עם אנשי-הלילה. הלילה של סילאנפה אינו מכסה על אפלת התהומות האנושיים הקוראים זה אל זה בבכבי התודעה. הלילה הפיני מעורר את הכוחות הרדומים וקורא להם לעלות ולהי־ראות ולפעול בכל התחומים המגבילים את חייו של האדם.

"ליל הקיץ הפיני הזה", כותב סילאנפה, "מופר ואהוב הוא על העוברים בו במשך כל חייהם המבלבלים... הלא הם חיים בו, ואותו זיו קורן גם בעיניהם, בלא שמודעת להם קרבת לבם אל הלילה הזה... בשעה כוונתה תגלה הארץ לברן-הצפון את תווי הפנים האהובים של האם, הקרקע שמתחת לרגליו, היא אמא אדמה, ממנה בא ואליה ישוב, והרקיע הדומם לראשו, שאין לו קץ או גבול—בכספת נפשו לקום לתחייה בנאות כאלו ביום מן הימים. מנודה אולי ממפלט־חסד זה הוא האדם המשוטט יחידי בלילה ללא מטרה, ואינו חש בלבו את השחרור הגואל מן הצער..."

אפילו הנימה הפילוסופית־האלגית של הסופר רחוקה מעגמומיות שהרי אין מציאות מלבד זו של השדות החרושים, האגמים, המפרצים ורוכסי ההרים, ובעיקר—האדמה, זו ש"האדם מכשיר אותה בגרזנו, חורש במחרשתו, זורע בה את זרעו וקוצר את קצירו... ושב אליה בסוף ימיו".

התרגום שוטף ונוח לקריאה.

סיפוריה של שושנה שירא

המוטיב היסודי בסיפוריה של שושנה שירא הוא הנוף הארצי־שיראלי המיוחד המצמיד אליו את הדמויות ואת האירועים. נוף זה מצוי בטבריה, צפת וירושלים והוא עתיק,

* שושנה שירא: בזכות עצי התאנה (סיפורים), עם רישומים מאת אריאל כהן; הוצאת עקד, 1971; 112 עמ'.

יחד, ומראות־חיים של אנשים רבים בסקרים כמו בזרקור של קולנוע. הסיפור עשוי קטעים־קטעים וכל קטע דומה לחוליה קשורה אל מה שהיה לפניו ומה שיהיה לאחריו, ועם זאת יש בו עצמאות ציורית, אמנותית, הנותנת לו זכות־קיום משלו עד שאינו זקוק לחסדם של הקטעים האחרים כדי להצדיק את קיומו. גופי הטבע אינם מסייעים למחבר להמחשת האווירה ולהבלטת הרקע בלבד, אלא הסיים־האווירה והרקע, והדמויות—ללא יוצא־מן־הכלל—שתולות בהן מראשית בריאתן, על יצריהן ומאבקהן. מבחינה זו השיג סילאנפה שלמות אחת של האדם ושל קרקע גידולו וחיותו. ברור לקורא כי בארץ אחרת, במראות־טבע אחרים, לא היו האנשים עשויים כך, נראים כך ופועלים כך.

רוח של צפיקה רוגעת מכסה את מעשיהם ומחדליהם של הגבורים. מה לא התרחש באותו לילה? רצח, אהבה, שגאה, בגידה, מוות, לידה, וכל פרשה לעצמה יכולה להזיין רומן שלם ומסוער. ואילו אצל סילאנפה כל אחד מן המעשים מובא במיעוט־פנים מיקרו־סקופי כמעט, ברוח שקטה ואידיאלית. האי־רועים זורמים על מיי־מנוחות ומתאימים לתקופת־השנה בה כבר תמו עבודות־האביב וקציר השחת לא החל עדיין. קסמם של האגמים ושל היערות, של המפרצים ושל בכתות האיפרים—ועל הכל, קסם השמיים וצבאם—מפעילים את יצרי האדם.

הנה זקנה שמגיעה לסיום חייה, כאשר מוטיב המוות מובא אף הוא בצורה רוגעת ומסיימת בדומה לרעיון של ספר איוב "תבוא בכלח אלי־קבר כעלות גדיש בעתו"; והרי רצח הגנעה מבלי משים וללא תודעה של רציחה, כאלו הרוצח מכשיר בידי כוחות־לילה אפלים הקיימים בתוכו ובסביבתו והוא רק עושה את שליחותם; ולידתו של אדם חדש, המת־רחשת באותן שעות כלידה טבעית בלא התערבות רופא, מעוררת בזוג צעירים את רגשי הבשלות של אהבתם; ומעשה בגידה של איפרית, המשקה לשכרה את בעל־האחוזה; וגודויו של אמן צייר על־פני הלילה ועל־פני האגם, אמן הבורח מגורלו וחוזר אליו לפנות־בוקר, חוזר ומתנסה

סודם של סיפורי ש. שרירא באווירת המקום החופפת על הטבע ועל האדם. העלילה מעט ביותר, אך משקל כבד לעוללותיה שלפני המעשה ולאחריה, המהדהדים בעולמן הפנימי של הדמויות. הסופרת כמו תופסת רגע זעיר בחיי גיבוריה ומתוך תיאורה יודע הקורא מה לפניו ומה לאחור, מה למעלה ומד למטה. והרי זה מסימנם המובהק של כותבי הסיפור הקצר במיטבם, שאינם זקוקים למסיכת גדולה של רומן או נובילה כדי להשוף את דמויותיהם, על יצריהן ומלחמותיהן.

י. פ.

שיך עלי מאיים

סיפוריו הקצרים של יוסף אדריס, הסופר המצרי הנודע, מאנשי הזרם הריאליסטי המודרני, כתובים בעט־אמן וקוראם ירוזה נחת. יצירותיו שקייות הומור דק מהול בקורטוב עצב. באווירתן מזכירות הן את סיפורי צ'כוב, שפאָדריס שימש גם הוא רופא. דמויותיו ברובן עממיות: עניי הכפר, או "האנשים האופה, פרוצה, איש־משרה, או שולית האופה, בסיפורים ניתן ביטוי למא־פקידים נמוכים. בסיפורים ניתן ביטוי למא־ווייהם הכמוסים—אם במישרים ואם מתוך השתקפותם במעשים. דרך־כתיבתו מעניקה משנה־חשיבות לאווירה הכללית, שלאורה יש להבין את התנהגות הדמויות. לדוגמה, מוכר ה"ערקסוס" (מין משקה) חסר־הפרוטה, הניצב לעת־ערב על הגשר. מושפע מאווירת הערב, הוא מקיש לאָטו בטסים התלויים לו מאחוריו.

לא הרבה נודע לקורא על גיבורי הסיפורים. הסופר מנציח תמונה בת־רגע כמו־מקרי מחייהם. רגע בו מתרחש משהו המצטרף מיד לשרשרת המאורעות הבונים את חיי האדם. בדרך זו ממחיש אדריס את ממד הזמן ביצירתו. כך גם מצלית הוא להעביר

כמו שישן ועתיק הוא היישוב הוותיק המת־גורר באותן ערי־קודש. פירות שבעת המינים מדברים אל לבה של הסופרת, וביותר קרובים אליה הזית, הרימון והתאנה. מטעים אלה מצויים באדמה סלעית וקוצית, התורמת אף היא את חלקה לאווירה של הסיפור. "במדורן המסולע, שנבע בו פעם מעיין לפני שחמסוהו ה'מקורות'", מתחילה הסופרת את סיפורה הראשון, "צבה ביתו של קלורמן... זה האחרון נבדל מקודמיו... כל השאר הריסות שפוננו ושלא פוננו, ועצי זית הלולים, עצי רימון ארגמניים המצפים לפריחה ועצי פלפל סמו־קים. והתאנה כאן אוורירית, בדיה אפורים־בהירים, עליה ירוקים־זכים—היא מפורקדת כאן כדולב על עין המים".

בפתיחה זו מגלה שושנה שרירא את הבעתה הקשורה לנוף פראי, הררי, לצמחיה מזרח־תיכונית מובהקת, ול"הריסות שפוננו ושלא פוננו". האנשים אף הם "הרריים", למרות מוצאם העירוני: דיבורם נוקשה, חוויותיהם מקוטעות, הנהגותם יונקת יותר מקשיות הסביבה מאשר מרפות אִפיים ותכונותיהם. הריאליות של התיאורים מגוונת וההתרח־שויות מצומצמות, אך ההדים שהן מעוררות נמשכים לאחריהן. האדמה אינה קולטת את ההדים ואינה מקבלתם לתוכה; הם מתגלגלים בין ההרים. הסלעים שותקים ובדומ־ייתם, לילה ויום, נבלעים צערם וסבלם של הבריות.

תיאוריה של שושנה שרירא הם ציוריים, עסיסיים, כגון תיאור זה של התאנים הנקט־פות בידי הילדים: "הילדים בעיר הישנה קוטפים את התאנים הירוקות בעוד הן עומדות בלבן הבסרי הרך. קצרה רוחם לחכות עד שהתאנים ישחימו, יתליעו, יכ־חילו—יסגילו בגון שראשיתו כערפל בין הערביים, צונן ויורד מאצל הצפצפות הר־טטות עלי־פני זיתים שתנועתם זעומה, אל גיא מפולש שירכתיו עדיין חומים וחמים מיקוד שמש הצהריים. צוותא זו של חום האדמה המשוקעה בין ההרים, ולחלוחית התולע המפשירה מן ההרים ושוקקת מִטה באבדן חושים ריק מכל מראה—הוא הוא גבב התאנים האכלות־הכחולות".

* יוסף אדריס: שיך עלי מאיים; תרגום; טוביה שמוש; הקדמה; ד"ר ששון סומך; הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"א; 186 ע'.